HÖYÜK

e-ISSN: 2822-3985 ISSN: 1309-8780

SAYI 11

ANKARA - 2023

İÇİNDEKİLER

Makaleler, İncelemeler: Sayfa

KARAHAN, GÖKNUR - ARSLAN, NURETTİN: Assos (Behram) Paleolitik Çağ Araştırmaları.....1

İPEK, ÖNDER - SÜEL, AYGÜL - AYDIN, MURAT - GERÇEK, SEMİH: Ortaköy'de Ele Geçen Bir Hitit Mührü.....17

ABAY, EŞREF - DEDEOĞLU, FULYA - ERGÜN, GÜRKAN: Beycesultan Höyüğü Doğu Koni Geç Tunç Çağı Araştırmaları.....31

ŞENYURT, S. YÜCEL - AKÇAY, ATAKAN - AKLAN, İLKAY: Ovaören-Yassıhöyük Kazıları ve Orta Anadolu Demir Çağı Mimarisinde Gelişim ve Değişime Kronolojik Bir Bakış.....41

CEVİZOĞLU, HÜSEYİN - TANRIVER, CUMHUR:Eski Smyrna Savunma Duvarları.....65

ÖZÜDOĞRU, ŞÜKRÜ - KILIÇKAYA, NURHAN - KILIÇKAYA, SÜLEYMAN: Kibyra Soffit Bezemeleri.....81

YILDIZLI, MUSTAFA: Syedra Roma Dönemi Taş Kapları.....103

UĞUZ, HABİBE - ÖZHANLI, MEHMET: Pisidia Antiokheia'sı Geç Antik Çağ İşliklerinde Bulunan, Yerel Üretim Pişmiş Toprak Mühürlü Unguentarium ve Kandiller.....133

KARASU, YUNUS EMRE: Seramik Sanatının Topluma Yansıması: Karacahisar Kalesi Oyuncak Buluntuları.....169

AYBEK, SERDAR - ARSLAN, BURAK - MENTEŞE, ŞAHİN: Metropolis Verileri Temelinde, Deneysel Yöntemlerin Arkeoloji Öğretimine Katkıları Üzerine Bir Deneme.....189

Höyük Dergisi Yayın İlkeleri ve Başvuru Şartları..... 211

Höyük Journal Editorial Principles and Application Requirements..... 216

Höyük Dergisi'nin bu sayısı 06.02.2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremde hayatlarını kaybedenlere ithaf edilmiştir.

HÖYÜK

Höyük
ISSN 1309-8780 | e-ISSN 2822-3985
Sayı/Issue: 11 (2023)

Yayıncı/Publisher
Türk Tarih Kurumu/Turkish Historical Society

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü/Proprietor and Redactor in Chief
Türk Tarih Kurumu Adına/On behalf of Turkish Historical Society
PROF. DR. BİROL ÇETİN

Yayın Komisyonu/Commission of Publications
Doç. Dr. Çiğdem ATAKUMAN	Dr. Öğr. Üyesi Nurcan BOŞDURMAZ
Prof. Dr. Bahattin ÇELİK	Prof. Dr. Birol ÇETİN
Prof. Dr. Ali Uzay PEKER	Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR
Dr. Öğr. Üyesi Hasan YILMAZYAŞAR	Hüseyin Murat YÜCEL

Editör/Editor
Şükrü ÇAVUŞ (Türk Tarih Kurumu/Turkish Historical Society)
scavus@ttk.gov.tr

Editör Yardımcısı/Assistant Editor
Sevcan TATAR (Türk Tarih Kurumu/Turkish Historical Society)
statar@ttk.gov.tr

Yabancı Dil Editörü/Foreign Language Editor
Abdülkadir BİNİCİ (Türk Tarih Kurumu/Turkish Historical Society)
abinici@ttk.gov.tr

Adres/Address
Türk Tarih Kurumu, Kızılay Sokak No: 1 06100-Sıhhiye/ANKARA
Tel: +90 312 310 23 68 • Fax: +90 312 310 16 98
www.hoyuk.gov.tr • hoyuk@ttk.gov.tr

Tasarım/Design
Ayşegül YENİDOĞAN

Kapak Tasarım/Cover Design
Emine ÇAKIR

Kapak Resmi/Cover Image
Ö. İpek-A. Süel-M. Aydın-S. Gerçek, "Ortaköy'de Ele Geçen Bir Hitit Mührü", Çizim 2, s. 29.

Höyük
ISSN 1309-8780 | e-ISSN 2822-3985
Sayı/Issue: 11 (2023)

Hakemler Listesi/List of Refrees

Doç. Dr. Murat AKAR (Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi)
Doç. Dr. Gökben AYHAN (Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi)
Prof. Dr. Cevat BAŞARAN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Şebnem Sedef ÇOKAY KEPÇE (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Ertekin Mustafa DOKSANALTI (Selçuk Üniversitesi)
Doç. Dr. Yiğit Hayati ERBİL (Hacettepe Üniversitesi)
Doç. Dr. Akın ERSOY (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevinç GÜNEL (Hacettepe Üniversitesi)
Prof. Dr. Binnur GÜRLER (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Güngör KARAUĞUZ (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Prof. Dr. Nurettin KOÇHAN (Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Zeynep ERES ÖZDOĞAN (İstanbul Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. İsmail ÖZER (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Nurşen ÖZKUL FINDIK (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)
Prof. Dr. Bilge Ayça POLAT BECKS (Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi)
Prof. Dr. Göksel SAZCI (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Turan TAKAOĞLU (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Prof. Dr. Harun TAŞKIRAN (Ankara Üniversitesi)
Prof. Dr. Turgut YİĞİT (Ankara Üniversitesi)

CONTENTS

Articles and Studies: Sayfa

KARAHAN, GÖKNUR - ARSLAN, NURETTİN: Paleolithic Researches in Assos (Behram).....1

İPEK, ÖNDER - SÜEL, AYGÜL - AYDIN, MURAT - GERÇEK, SEMİH: A Hittite Seal Found in Ortaköy.....17

ABAY, EŞREF - DEDEOĞLU, FULYA - ERGÜN, GÜRKAN: Beycesultan Höyük Eastern Cone Late Bronze Age Studies.....31

ŞENYURT, S. YÜCEL - AKÇAY, ATAKAN - AKLAN, İLKAY: Ovaören-Yassıhöyük Excavations and a Chronological Overview of Development and Change in Central Anatolian Iron Age A.....41

CEVİZOĞLU, HÜSEYİN - TANRIVER, CUMHUR: Defensive Walls of Old Smyrna.....65

ÖZÜDOĞRU, ŞÜKRÜ - KILIÇKAYA, NURHAN - KILIÇKAYA, SÜLEYMAN: Kibyra Soffit Ornaments.....81

YILDIZLI, MUSTAFA: Roman Period Stone Vessels at Syedra.....103

UĞUZ, HABİBE - ÖZHANLI, MEHMET: Local Production Terracotta Sealed Unguentarium and Oil Lamps Found in Young Antique Workshops of Pisidia Antioch.....133

KARASU, YUNUS EMRE: Reflection of Ceramic Art to Society:Karacahisar Castle Toy Finds.....169

AYBEK, SERDAR - ARSLAN, BURAK - MENTEŞE, ŞAHİN: An Essay on the Contribution of Experimental Methods to Archaeology Teaching Based on Metropolis Data.....189

Höyük Journal Editorial Principles and Application Requirements (in Turkish).....211

Höyük Journal Editorial Principles and Application Requirements (in English).....216

TÜRK TARİH KURUMU
HÖYÜK

Höyük, 2023, Sayı: 11; 41-63
DOI: 10.37879/hoyuk.2023.1.041
https:/hoyuk.gov.tr

Başvuru tarihi: 14.06.2022
Kabul tarihi: 07.10.2022

Ovaören-Yassıhöyük Kazıları ve Orta Anadolu Demir Çağı Mimarisinde Gelişim ve Değişime Kronolojik Bir Bakış

S. Yücel Şenyurt* - Atakan Akçay** - İlkay Aklan***

Öz

Orta Anadolu Bölgesi'nin jeolojik açıdan zengin Kapadokya Bölümü içerisinde yer alan Ovaören, Nevşehir ili Gülşehir ilçesine bağlı Ovaören kasabasının 2,5 km güneyinde, 3 farklı birimden oluşan arkeolojik bir bütünlüğü temsil etmektedir. "Ovaören Arkeolojik Yerleşim Alanı" olarak da tanımlanan söz konusu alan batıda Topakhöyük ve Teras Alanı, doğuda ise bu birimlere 350 m uzaklıktaki Yassıhöyük'ten oluşmaktadır. Ovaören'de 2007-2021 yılları arasında gerçekleştirilen kazı çalışmaları 3 birimin kronolojik olarak birbirini tamamlayan nitelikte alanlar olduğunu ortaya koymakla beraber, Topakhöyük ve Teras Alanı'nda Erken ve Orta Tunç Çağı tabakaları, Yassıhöyük'te ise Geç Tunç Çağı ve Demir Çağı tabakaları ile zayıf karakterli bir Hellenistik-Roma Dönemi tabakası açığa çıkarılmıştır.

Ovaören, Erken Demir Çağı'nda bölgede yaşanan politik ve kültürel değişimden etkilenen, Orta Demir Çağı'nda ise Tabal Ülkesi sınırları içerisinde büyüyüp gelişen yerleşimlerden birisidir. Geç Hitit Dönemi'nde önemli Tabal merkezlerinden biri olduğu anlaşılan Ovaören, Geç Demir Çağı'nda ise Kapadokya Satraplığı sınırları içerisinde yer alan bir kasabaya dönüşmüştür. Bu kapsamda yerleşimde, Demir Çağı tabakalarında açığa çıkarılan mimari kalıntılar ve arkeolojik buluntular bölgenin Demir Çağı kültürünün anlaşılmasına katkıda bulunmaktadır. Ovaören'de bu gelişim ve değişim sürecini kapsayan Demir Çağı tabakaları, Yassıhöyük'ün Erken Demir Çağı'na tarihlenen YH 8-7, Orta Demir Çağı'na tarihlenen YH 6-4 ve Geç Demir Çağı'na tarihlenen YH 3-2 tabakaları ile temsil edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Orta Anadolu, Ovaören, Mimari, Erken Demir Çağı, Orta Demir Çağı, Geç Demir Çağı.

* Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, yucel.senyurt@hbv.edu.tr ORCID: 0000-0001-7364-311X

** Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Ankara/TÜRKİYE, atakan.akcay@hbv.edu.tr ORCID: 0000-0001-5190-4227

*** Arş. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Adana/TÜRKİYE iaklan@cu.edu.tr ORCID: 0000-0002-8817-8895

Ovaören-Yassıhöyük Excavations and a Chronological Overview of Development and Change in Central Anatolian Iron Age Architecture

Abstract

Ovaören, located in geologically rich and diverse Cappadocia in Central Anatolia, represents an archaeological integrity consisting of three distinct units, 2.5 km south of the town of Ovaören in Gülşehir county of Nevşehir Province. The area, which is also called the "Ovaören Archaeological Settlement Area", consists of Topakhöyük and the Terrace Area to the west, and Yassıhöyük in the east, which is 350 m away from these units. While the excavations carried out between 2007 and 2021 in Ovaören proved that these three units are chronologically complementary areas, Early and Middle Bronze Age layers in Topakhöyük and the Terrace Area; Late Bronze Age layers, Iron Age layers, and weakly structured Hellenistic-Roman layers were unearthed as to in Yassıhöyük. Ovaören is one of the settlements affected by the political and cultural changes in the region in the Early Iron Age, and which grew and developed within the boundaries of Tabal Country in the Middle Iron Age. Ovaören, which was considered one of the important centers of the Tabal country in the Late Hittite period, developed into a city within the borders of the satrapy of Cappadocia in the Late Iron Age. In this context, architectural remains and archaeological finds from the Iron Age layers in the settlement contribute to understanding the Iron Age culture of the region. Iron Age layers covering this development and alteration process in Ovaören are represented by YH 8-7 dated to the Early Iron Age, YH 6-4 dated to the Middle Iron Age, and YH 3-2 dated to the Late Iron Age in Yassıhöyük.

Keywords: Central Anatolia, Ovaören, Architecture, Early Iron Age, Middle Iron Age, Late Iron Age.

Giriş

Orta Anadolu Bölgesi'ndeki merkezlerde açığa çıkarılan Demir Çağı tabakalarının, gerek yüzeye yakın olmaları sebebi ile makineli tarımdan gerekse üzerlerindeki Helenistik ve Roma Dönemi tahribatından yoğun bir şekilde etkilendiği bilinmektedir. Bunun yanı sıra bölgede erken dönemlerden itibaren gerçekleştirilen kazı çalışmalarında, daha çok MÖ III. ve özellikle MÖ II. binyıl tabakaları üzerine yoğunlaşılması, Demir Çağı tabakalarının zaman zaman göz ardı edilmesine neden olmuş ve bu sebeple mimari özelinde bilinenler birkaç merkez ile sınırlı kalmıştır. Bu merkezlerin başında gelen ve anıtsal mimarisi ile dikkat çeken Göllüdağ'ın ulaşılması ve çalışılması güç bir coğrafyada yer alması nedeni ile bugün dahi yüzeyden görülebilen anıtsal yapıları tamamen açığa çıkarılamamıştır. Bu sebeple Orta Anadolu Bölgesi'nde Demir Çağı mimarisine dair bilinenler uzun yıllar Gordion ve Boğazköy ile sınırlı kalmış, bu merkezlere 1990'lı yıllarla birlikte Kaman-Kalehöyük, Kerkenes, Alacahöyük (yeni dönem kazıları) ve Çadır Höyük kazıları katılmıştır. Söz konusu merkezlere son 15 yılda Oluz Höyük, Kırşehir/Yassıhöyük, Büklükale, Kınık Höyük ve Uşaklı Höyük'ün eklenmesi ile bölgenin Demir Çağı kültürünün yanı sıra mimari özelinde de bilinenler artmış ve MÖ II. binyıla nazaran kırsal özellikler barındıran mimari görünüm kısmen de olsa netleşmeye başlamıştır. 2007 yılından itibaren kazı çalışmalarının gerçekleştirildiği Ovaören, sahip olduğu Demir Çağı tabakaları ve bu döneme ait yapıları ile mimari manzaranın gelişmesine katkı sunan yerleşmelerin başında gelmektedir.

Ovaören-Yassıhöyük

Kızılırmak Nehri'nin yaklaşık 25 km güneyindeki konumu ile Ovaören, Nevşehir'in batı, Aksaray'ın ise kuzeydoğu hattını kontrol altında tutan, her iki il sınırının kesiştiği bir alanda yer almaktadır. Kuzeydoğu-güneybatı hattında yaklaşık 250-300 km uzunluğa sahip "Kapadokya Volkanik Alanı" sınırları içerisinde, batıda Hasan Dağı, doğuda Erciyes Dağı'nın oluşturduğu geniş plato içerisindeki Göstesin Ovası'nda yer alan yerleşme[1], söz konusu ova içerisinde batıda Ekecik Dağı, doğuda ise Karadağ ile sınırlıdır (Resim. 1). Su kaynaklarına ve verimli tarım arazilerine hâkim konumu ile öne çıkan Ovaören'de ilk araştırmalar, 1996 yılında S. Omura başkanlığındaki İç Anadolu Bölgesi Yüzey Araştırması kapsamında gerçekleştirilmiş[2], 1997 yılında ise S. Y. Şenyurt tarafından Nevşehir İli Yüzey Araştırması kapsamında daha detaylı yüzey araştırmaları yürütülmüştür[3].

2007 yılından itibaren kazı çalışmalarının gerçekleştirildiği Ovaören'de[4], Demir Çağı tabakalarının yer aldığı ve bu çalışmanın konusunu oluşturan mimari kalıntıların açığa çıkarıldığı Yassıhöyük 475x350 m boyutlarındadır (Resim 2). 17 hektarlık alanı ile Nevşehir sınırları içerisindeki en büyük yerleşimlerden biri olan Yassıhöyük'te gerçekleştirilen çalışmalarda açığa çıkarılan en erken buluntular, Erken Tunç Çağı III Dönemi'ne ait olmakla birlikte söz konusu döneme ait mimari tabaka henüz tespit edilmemiştir[5]. Yerleşimin büyüyüp gelişmesi ve kentsel bir niteliğe kavuşması ise Geç Tunç Çağı'nda (YH9-12) gerçekleşmiştir[6]. Bu dönemde, savunma sistemlerine sahip bir Hitit yerleşimi karakteri yansıtan Yassıhöyük'teki surlu yerleşim modelinin, Erken Demir Çağı'ndaki kesinti ile birlikte Geç Hitit Dönemi'nin sonlarına kadar devam ettiği anlaşılmaktadır[7]. Söz konusu süreç içerisinde en geniş sınırlarına ulaşan yerleşimde açığa çıkarılan kent kapısı ve sur duvarları, Ovaören'in Orta Demir Çağı'nda, Tabal coğrafyasında gerçekleşen politik oluşumun aktörlerinden biri olduğunu kanıtlamaktadır. Ovaören'e 2,5 km uzaklıkta yer alan Göstesin[8], 3,5 km uzaklıktaki Suvasa ve yerleşimin 25 km güneydoğusunda yer alan Topada Luvi Hiyeroglifli yazıtları da Yassıhöyük'ün bu dönemdeki önemini kanıtlar niteliktedir[9]. Geç Hitit Dönemi'nin sonlanması ardından özellikle MÖ 7. yüzyılda bölgede gerçekleşen Kimmer-İskit ve Lidya-Med gibi güç unsurlarının getirdiği siyasi istikrarsızlık sürecinden etkilenen Ovaören, Geç Demir Çağı ile birlikte (MÖ 550 sonrası) Kapadokya Satraplığı içerisinde, savunma sistemine ihtiyaç duymayan, yoğun nüfuslu bir yerleşime dönüşmüştür. Bugüne kadar yürütülen kazı çalışmalarında, Yassıhöyük'te iki sektörde ana toprak seviyesine kadar inilmiştir. Demir Çağı kültür dolgusu, yerleşimin topografyasına

1 Şenyurt vd. 2019a, 209.

2 Omura 1998, 48.

3 Şenyurt 1999, 454-455.

4 2007 yılından beri Prof. Dr. S. Yücel Şenyurt'un başkanlığında yürütülmekte olan kazı çalışmaları ile ilgili bk. Şenyurt 2010, 261-268; Şenyurt vd. 2014, 62-80; Akçay 2015, 47-54; Şenyurt vd. 2016, 111-128; Şenyurt-Akçay 2017, 571-586; Şenyurt-Akçay 2018, 95-117.

5 Akçay 2015, 48.

6 Şenyurt vd. 2016, 116.

7 Şenyurt vd. 2019a, 209.

8 Şenyurt 2010, 261-262.

9 Şenyurt-Akçay 2018, 99-100; Akçay 2020, 26.

bağlı seviye değişimleri göstermekle beraber ortalama 4 m kalınlığında[10] olup, Demir Çağı stratigrafisi aşağıdaki şekildedir[11] (Resim 3).

Erken Demir Çağı Mimarisi (YH8-7)

Orta Anadolu Bölgesi'nde son 20-30 yıl içerisinde gerçekleştirilen kazılar ve yüzey araştırmaları, Erken Demir Çağı merkezlerinin daha önce düşünülenden çok daha yaygın olduğunu göstermesine rağmen, özellikle kazı çalışmaları ile gün yüzüne çıkarılan Erken Demir Çağı mimari tabakaları, höyüklerde çok sınırlı alanlarda tespit edilebilmiştir[12]. Bütünlük arz etmeyen ve genellikle dağınık durumdaki buluntulardan oluşan arkeolojik verilerin yanı sıra, Erken Demir Çağı'na ait yazılı kaynaklar[13] söz konusu dönemde Anadolu'nun büyük bir bölümünde merkeziyetçi olmayan topluluklara işaret etmektedir. Orta Anadolu Bölgesi'nin farklı bölümlerinde birkaç merkezle sınırlı kalan kazılar, yerleşimlerin niteliğine dair net bir tablo ortaya koymazken, sınırlı sayıda kazı verisinden yola çıkarak, bu dönemin anıtsal mimariden yoksun, kırsal yerleşimleri içerdiği anlaşılmaktadır[14].

Geç Tunç Çağı'nda merkezi otorite tarafından denetlenen ve desteklenen uzmanlaşmış üretim modelinden, Erken Demir Çağı'nda ev temelli üretim modeline geçiş[15] ve bunun arkeolojik kanıtlarının seramik, beslenme kültürü, tahıl depolama şekli gibi unsurların yanı sıra konumuzu oluşturan mimariye de yansıdığı görülmektedir. Bu döneme ait mimari veriler Ovaören'in yanı sıra, başta Gordion[16], Boğazköy[17] ve Kaman-Kalehöyük[18] olmak üzere son yıllarda Çadır Höyük[19], Uşaklı Höyük[20] ve Oluz Höyük'te[21] de takip edilebilmektedir. Söz konusu merkezlerde açığa çıkarılan ve genellikle bütünlükten uzak mimari kalıntılar, çok fazla iş gücü ve teknik gerektirmeyen basit konut ve işlik yapılarından oluşmaktadır.

Ovaören'de Erken Demir Çağı'na ait veriler, höyüğün doğusundaki B Alanı'nda, 3 açmada tespit edilmiştir. JF-185 ve JA-175/176 açmalarındaki sınırlı bir alanda, iki mimari evreli olarak tespit edilen Erken Demir Çağı tabakası, bölgedeki pek çok merkez gibi, dönemin başlarından ziyade sonlarına tarihlenmekte ve MÖ 11-10. yüzyıl seramik gelenekleri ile tanımlanmaktadır[22]. Nitekim bu tabaka içerisinden alınan C14 örnekleri de bu sonucu

10 Akçay 2011, 163.

11 Şenyurt-Akçay 2017, 573.

12 Genz 2011, 336.

13 Luckenbill 1926, 74, 77; Grayson 1991, 14.

14 Genz 2003, 179.

15 Genz 2003, 187.

16 Voigt 1994, 267-270.

17 Seeher 2000a, 19-21.

18 Omura 2011, 1101.

19 Ross 2010, 69.

20 D'Agostino-Orsi 2020, 162.

21 Dönmez-Abazoğlu 2019, 240.

22 Kealhofer vd 2019, 502, 509; Omura 2011, 1101; Dönmez-Yurtsever Beyazıt 2015, 40; D'Agostino-Orsi 2020, 163; D'Alfonso 2020, 101.

destekler niteliktedir. B Alanı'nın güneydoğusundaki JF-185 ve aynı alanın kuzeyindeki JA-175 açmalarında, taş temelli ve zayıf duvarlı yapılara ait kalıntılar, bu dönemin başlıca mimari unsurlarını oluşturmaktadır[23] (Resim 4). Her iki açmada da dönemin geç evresini (YH7) temsil eden söz konusu örneklerde duvarlar hafif kavisli olmakla birlikte, özellikle JA-175 açmasında yer alan yapı, korunma durumu nedeni ile daha fazla detayı barındırmaktadır. Bir bölümü açmanın kuzeybatı kesitinde yer almasından dolayı tam boyutları bilinmeyen tek odalı yapı, açığa çıkarılan boyutları ile 2,5x2,5 m ölçülere sahiptir. Ancak yapının doğusunda yer alan ve tek sıra taşlar ile çevrili olarak yapıya bitiştirilen ocak alanı da eklendiğinde, mekânın boyutları 4x2,5 m'ye ulaşmaktadır (Resim 5). Erken Demir Çağı'nda Gordion, Kaman-Kalehöyük ve Boğazköy'de görülen kısmen toprağa gömülü yapılardan[24] farklı olarak, zemin seviyesinde inşa edilen Ovaören yapısının duvar diplerinde görülen kerpiç kalıntılarından yola çıkılarak, yapının taş temelli ve dökme kerpiçten oluşan bir üst yapıya sahip olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu yapının ortasında yer alan dikme taşının ise hafif yapılı çatıyı taşıdığı düşünülmektedir[25].

Orta Anadolu Bölgesi'ndeki Erken Demir Çağı yerleşimleri arasında, kavisli duvarlara sahip tek odalı, dikdörtgen veya kare planlı yapılar ortak bir geleneği yansıtmakla beraber, kısmen toprağa gömülü yapıları ile Gordion, Kaman-Kalehöyük ve Boğazköy örnekleri[26], zemin seviyesinde inşa edilen Ovaören örneğinden ayrılmaktadır. Ayrıca tek bir duvar ve duvara bitişik bir ocakla temsil edilen Oluz Höyük ve Acemhöyük örnekleri de[27] Ovaören'in olduğu gruba dâhil edilebilir. İnşa tekniği özelinde zayıf taş temelli, organik üst yapılı veya dal-örgü tekniğinin kullanıldığı yapıların, Gordion ve Boğazköy'de benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Ovaören, Kaman-Kalehöyük, Oluz Höyük ve Acemhöyük ise taş temelli ve kerpiç üst yapılı duvarları ile Gordion ve Boğazköy örneklerinden ayrılırken kendi içlerinde de farklılıkları barındırmaktadır (Resim 6).

Ovaören'de Erken Demir Çağı'nın geç evresini (YH7) temsil eden yapılar dışında, her iki evrede de tespit edilen farklı boyutlardaki çukurlar söz konusu tabakanın bir diğer mimari unsurunu oluşturmaktadır. JF-185 ve JA-175/176 açmalarında, Geç Tunç Çağı yapılarını da tahrip eden çukurların boyutları, 0,8-2 m arasında değişmektedir[28]. Üzerlerindeki Orta Demir Çağı yapılarının tahribatı nedeni ile derinliklerini kaybeden söz konusu çukurların esasında tabanları kireç ve saman sıvalı silolara ait olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu siloların daha çok JA-175/176 açmalarında yoğunlaştıkları görülmektedir (Resim 7). Basit ve kullanışlı bir tahıl saklama yöntemi olan ve Anadolu'da uzun dönemler boyunca kullanılan silolar veya tahıl kuyuları, günümüz kırsal yerleşimlerinde de kullanılmaktadır. Organik malzemenin yanı sıra kemik ve seramik gibi işlevini kaybetmiş malzemelerin atıldığı çukurlardan farklı olarak silo çukurlarının taban ve çukur duvarlarının, saman ve kireç ile sıvanıp, depolanacak tahılın bu alana yerleştirildiği ve silonun ağzının kil ile kapatıldığı bilinmektedir. Genellikle

23 Şenyurt vd. 2015, 104.

24 Voigt-Henrickson 2000, 42; Omura 2011, 1101; Seeher 2018, 93.

25 Şenyurt vd. 2022, 476.

26 Söz konusu yapıların tabanları dış zemin seviyesinden 20 cm ile 1 m arasında değişen seviyelerde, aşağıda yer almaktadır.

27 Dönmez 2019, 441; Öztan 2015, 62.

28 Şenyurt vd. 2019b, 257.

ağızları dar olan silo çukurlarının bu sayede hava almaması ve içerideki ürünün nemden korunması amaçlanmaktadır[29]. Geç Tunç Çağı'nda merkezi bir otorite tarafından desteklenen ve denetlenen büyük silolardan ziyade Erken Demir Çağı yerleşmelerinde, Ovaören'deki gibi küçük boyutlu siloların tercih edildiği görülmektedir. Tespit edilen silolar dışında Gordion[30], Boğazköy[31], Kaman-Kalehöyük[32] ve Vezirköprü-Oymaağaç[33] gibi yerleşimlerde tespit edilen çok sayıda çukurun da ilk olarak malzeme deposu ve silo işlevi gördüğü, daha sonra ise bu fonksiyonunun değiştiği ve çukurların atık çukuruna dönüştüğü bilinmektedir[34]. Söz konusu merkezlerde açığa çıkarılan çukurlar, farklı form ve içeriğe sahip olmalarına rağmen genel olarak saklama ve depolama gibi temel bir amaca hizmet etmektedir. Bu çukurlar dışında Çadır Höyük'te açığa çıkarılan ve endüstriyel faaliyetlere ev sahipliği yaptığı anlaşılan farklı boyutlardaki çukurların, zaman zaman kerpiç bloklar ve ahşap dikmeler ile desteklendiği bilinmektedir[35].

Orta Anadolu Bölgesi'ndeki birçok yerleşimde olduğu gibi Ovaören'de de Geç Tunç Çağı'nın sona ermesi ve merkezi yönetim anlayışının ortadan kalkmasıyla birlikte, yerleşimin daha kırsal bir kimliğe büründüğü ve buna paralel olarak mimarinin de büyük bir değişim geçirdiği anlaşılmaktadır. Ovaören Erken Demir Çağı tabakasında tespit edilen çukurlar ve silo tabanları Anadolu için yeni bir gelenek olmamasına rağmen, Geç Tunç Çağı'nda bölgede görülen silolardan, yapıları ve kapasiteleri ile tamamen ayrılmaktadır. Silo tabanları ve çukurlar dışında, dönemin geç evresine tarihlenen (YH7) barınak tarzı, tek odalı yapıların, basit bir şekilde düzenlendiği anlaşılmaktadır. İç düzenleme unsurlarından yoksun olan söz konusu yapılarda herhangi bir küçük buluntunun ele geçmemesi sebebi ile yapıların kalıcı konuttan ziyade, mevsimlik barınaklara ait olduğu düşünülebilir.

Yukarıda sözü geçen merkezlerde yer alan yapıların içlerinde ve çevresinde açığa çıkarılan unsurlar, ev temelli üretim faaliyetlerine işaret etmekte ve tarım-hayvancılığın baskın olduğu bir yaşam tarzını yansıtmaktadır. Geç Tunç Çağı mimari geleneğinden farklı ve çok daha basit bir anlayışla şekillendiği anlaşılan Ovaören Erken Demir Çağı yerleşimcilerinin, verimli Göstesin Ovası'ndaki su kaynağına yakın konumu ile öne çıkan yerleşimi tamamen terk etmedikleri ve olasılıkla hayvancılığın baskın olduğu bir topluluk oldukları anlaşılmaktadır. Her ne kadar sınırlı alanda kazılan ve açığa çıkarılan örneklerden yola çıkarak bir genelleme yapmak zor olsa da elimizdeki veriler ışığında Ovaören Erken Demir Çağı tabakasının organizasyon olarak bölgenin güneyinden ziyade Kızılırmak kavsi içerisindeki kültürel değişime yakın olduğu söylenebilir.

29 Ökse 2014, 234; Seeher 2000, 18.

30 Voigt 1994, 268.

31 Seeher 2018, 160.

32 Fairbairn 2005,130.

33 Reichmuth 2017, 65; Yılmaz 2015, 69-71.

34 Peters 1979, 128.

35 Ross vd. 2019, 24.

Orta Demir Çağı Mimarisi (YH6-4)

Orta Anadolu Bölgesi'nde Erken Demir Çağı'nda görülen yönetim boşluğu, bölgenin farklı kesimlerinde ve farklı zamanlarda, Frig, Asur, Tabal, Kimmer, Lidya gibi politik oluşumlar tarafından doldurulmuş ve bölgede Orta Demir Çağı, söz konusu güç unsurlarının mücadeleleri çerçevesinde şekillenmiştir. Aynı dönemde Geç Hitit kültürünün en batıdaki temsilcisi olan Tabal Ülkesi sınırları içerisinde yer alan Ovaören[36], MÖ 10. yüzyıldan itibaren gelişip, MÖ 9-8. yüzyılda en geniş sınırlarına ulaşmıştır. Verimli Göstesin Ovası'nda, batıda Ekecik Dağları, doğuda Karadağ ile sınırlanan boğazda, ovayı kontrol eden savunmalı yerleşim modeli ile öne çıkan Ovaören'in, daha önce de ifade edildiği gibi, yakın çevresinde bulunan Luvi Hiyeroglifli yazıtlar ve sınır duvarları ile bağlantılı olarak dönemin önemli yerleşmelerinden biri olduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu dönem mimarisi yerleşmenin batısındaki D, kuzeybatısındaki A ve kuzeydoğusundaki B Alanı'nda tespit edilmiştir.

Ovaören'de açığa çıkarılan savunma sistemi 1250 m uzunluğunda, 7 m yüksekliğinde ve 4 m genişliğinde, taş temel üzeri kerpiç üst yapıya sahip sur duvarları ve kentin güneybatı kesiminde yer alan 18 m genişliğindeki kent kapısından oluşmaktadır[37]. Söz konusu 1250 m uzunluğundaki sur sisteminin 750 metrelik kısmı Anadolu'da MÖ III. binyılda görülmeye başlanan ve MÖ II. binyılda yaygın hale gelen yığma toprak set şeklindedir[38]. Bununla birlikte Demir Çağı surlarının ve kent kapısının Geç Tunç Çağı surlarının üzerinde yer alması, yerleşimdeki tarihsel ve kültürel devamlılığı yansıtması bakımından önem arz etmektedir[39].

Ovaören'de Geç Tunç ve Erken Demir Çağı tabakalarına karşılık gelen YH10/9 ve YH7 evrelerinde açığa çıkarılan kuzeybatı-güneydoğu uzantılı yapıların[40] aksine, Orta Demir Çağı ile birlikte mimari oryantasyonda bir değişim görülmüş ve sur içerisindeki yapılar daha çok kuzey-güney veya kuzeydoğu-güneybatı uzantılı tasarlanmaya başlamıştır. Bu durum özellikle mimarideki devamlılığın iyi bir şekilde takip edilebildiği JA-175/176 açmalarında görülebilmektedir. Yapıların yönlerinde Orta Demir Çağı'nda görülmeye başlanan bu değişimin, ufak değişiklikler ile birlikte Geç Demir Çağı sonlarına kadar devam ettiği anlaşılmaktadır.

Ovaören'de 3 mimari evreli Orta Demir Çağı tabakasında, tek odalı yapıların baskın karakteri yansıttığı anlaşılmakta ancak dönemin başına tarihlenen YH6 mimari evresinde, açık bir sundurmaya sahip megaron benzeri bir yapı ile en az 3 bölmeli bir başka yapının da varlığı bilinmektedir. Yerleşimde Orta Demir Çağı'nın 3 evresinde de (YH6-4) farklı işlevdeki örneklerine rastlanan tek odalı yapılar, genellikle zemin seviyesinde inşa edilmiş olup, taş temel üzeri kerpiç duvarlara sahiptir. Genellikle 10 m² ile 30 m² arasında değişen boyutlara sahip yapılarda, duvar diplerinde yer alan ve genişlikleri ortalama 50 cm olan kerpiç sekilerin ortak bir geleneği yansıttığı görülmektedir (Resim 8). Ovaören'de depo ve silo olarak kullanılan tek odalı örnekler dışında, bölgede Erken Demir Çağı'ndan itibaren görülen ve Orta Demir

36 Şenyurt 2010, 261-268; Şenyurt vd. 2015, 102.

37 Şenyurt vd. 2014, 66.

38 Cevher 2019, 68.

39 Şenyurt vd. 2019a, 210.

40 Şenyurt vd. 2019b, Res. 11, 13.

Çağı'nda da yaygın olarak tercih edilen kısmen gömülü yapılara ait bir örneğin ise taş sekilere sahip olduğu anlaşılmaktadır. İşlik olarak kullanıldığı düşünülen, tabanı taş döşeli Ovaören örneğinin yakın bir benzerine Avanos/Camihöyük'te rastlanması ve yapılar arasındaki dikkat çekici benzerlik, coğrafi yakınlık da göz önünde bulundurulduğunda anlam kazanmaktadır (Resim 9).

Söz konusu örnekler dışında, Ovaören tek odalı yapıları arasında JA-175/176 açmalarında açığa çıkarılan yapının boyutları, yapı içi unsurları ve buluntuları ile öne çıktığı görülmektedir. Doğu, batı ve güneyden taş temelli duvarlar ile çevrili yapı, güneyde taş döşeli bir avluya açılmaktadır. Mevcut boyutları ile en az 20 m² alana sahip olduğu düşünülen yapı (M8), Kubaba ile ilişkilendirilen buluntuları sebebi ile bir kült mekânı olarak tanımlanmıştır[41]. Duvar diplerindeki taş temelli kerpiç sekilerin yanı sıra, batı duvarı önünde yer alan kerpiç platform ve yanındaki sekiler üzerinde ele geçen ağırlık-ağırşaklara ve fibulalar ile delikli astragaluslara ek olarak alabasterden yapılmış bir şahin heykelciği yapının kültsel işlevine işaret eden unsurların başında gelmektedir (Resim 10). MÖ 8. yüzyıla tarihlenen Ovaören örneği ile birlikte, benzer buluntulara sahip Boğazköy'den iki örnek[42] (MÖ 9-8. yüzyıl), tek odalı yapıların, konut/işlik ve depo fonksiyonu dışında farklı işlevine dair kanıtlar sunmaktadır. Taş veya kerpiç sekili olmaları ile ortak bir bütünlük sağlayan 3 örnek arasında, Ovaören ve Boğazköy/Aşağı Şehir'de yer alan yapılar, sunak işlevi gören platformları ile öne çıkmaktadır. Bu yapılar dışında mevcut örneklerden biraz daha geç olan (MÖ 600-500) Oluz Höyük Kubaba Tapınağı[43], benzer boyutları (yaklaşık 17 m²) ve planı ile Ovaören ve Boğazköy örnekleri ile ortak bir paydada buluşmakta ancak sekisiz olması ile söz konusu yerleşmelerden ayrılmaktadır. Bu bağlamda Oluz Höyük yapısı içerisinde yer alan nişin, Ovaören ve Boğazköy kült yapılarında bulunan sunak işlevli platformlar ile benzer bir fonksiyona sahip olduğu düşünülebilir.

Orta Demir Çağı içerisinde, MÖ 10-9. yüzyıla tarihlenen erken örneklerine Ovaören ve Boğazköy'de (Büyükkaya Evresi) rastlanan tek odalı yapıların benzerlerine Kaman-Kalehöyük, Kültepe, Kırşehir/Yassıhöyük ve Camihöyük'te rastlanmakta ancak söz konusu yapılar kapladıkları alan bakımından farklılık göstermektedir[44]. En küçükleri 10 m² olan tek odalı yapıların, Kültepe'de 16 m², Boğazköy'de 20-25 m² alan kapladığı göz önüne alınırsa, 40 m²'lik boyutları ile Kaman-Kalehöyük örnekleri bu yapılardan ayrılmaktadır. Nitekim yerleşimin IIc yapı katındaki söz konusu iki örnek içerisinde bulunan ocak ve depolama alanları, bu yapıların konut işlevini ortaya koymaktadır[45]. Daha küçük boyutlu olmalarına rağmen, Boğazköy örnekleri ve Gordion'daki tek örneğin de ocaklı yapıları ile konut özelliğini yansıttıkları anlaşılmaktadır[46]. Bu veriler ışığında Ovaören'de açığa çıkarılan tek odalı, küçük boyutlu iki örneğin, konuttan ziyade depo ve işlik niteliğinde olduğu önerilebilir.

Bölge genelinde Erken Demir Çağı'ndan itibaren görülmeye başlanan tek odalı yapılarda, merkezler arasında büyük belirleyici farklar olmadığı görülmektedir. Mevcut örneklerin

41 Şenyurt vd. 2019b, 255-256.

42 Seeher 2000b, 301-302; Seeher 2018, 134-135; Bittel 1970, 139, Fig. 30.

43 Dönmez 2014, 293-295.

44 Schachner 2019, 251; Omura 2011, 1101; Özgüç 1971, 1-5; Omura 2017, Res.5.

45 Matsumura 2005, 71, 74.

46 Neve 1982, Abb. 76b; Voigt 1994, 274.

boyutları ve fonksiyonları farklılık göstermesine rağmen, inşa tekniklerine bakılmaksızın, tüm yapılar kırsal bir geleneği yansıtmaktadır. Konut/işlik, depo veya kült ile ilişkilendirilen yapıların genellikle taş veya kerpiç sekilere sahip olması ise en sık görülen ortak özelliklerin başında gelmektedir. Ayrıca tabanlarına taş basamaklar ile inilen örnekler, depo veya işlik niteliğindeki alanlara sadece üst kattan ahşap bir merdivenle inildiği düşüncesine de yeni bir boyut kazandırmaktadır.

Detaylardaki farklılıklarla birlikte, bölge genelinde sade ve gösterişsiz yapıları ile ortak bir birliktelik sağlayan tek odalı yapıların aksine, Orta Demir Çağı'nın başlarından itibaren görülmeye başlanan megaron ve megaron benzeri yapıların, yerleşimler arasındaki hiyerarşiyi yansıttığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda Ovaören'de dönemin başlarına (YH6) tarihlenen, 5,5x4,70 m boyutlarındaki yapı, kısa kenardaki girişi, açık sundurmalı yapısı ve taş döşeli avlusu ile megaron/megaron benzeri yapılar ile ortak özelliklere sahiptir (Resim 11). Kareye yakın ana odasında herhangi bir ocak bulunmayan yapının duvarları önünde yer alan sekiler ve yapının dışında yer alan kutucuk, söz konusu mekânın konut/işlik olarak kullanıldığını düşündürmektedir. MÖ 10-9. yüzyıla ait Ovaören örneği dışında, Boğazköy'de MÖ 8. yüzyıldan itibaren karşılaşılan megaron ve megaron benzeri yapılar da söz konusu tipin küçük boyutlu (5x7-8 m) örneklerini temsil etmektedir[47]. Ancak Boğazköy BKII evresinde açığa çıkarılan ve zaman zaman açık bir sundurma ve ön oda şeklinde tasarlanan yapılar, duvar önlerinde veya köşelerde yer alan ocakları ile Ovaören örneğinden ayrılmaktadır[48].

Küçük boyutlu örneklerin dışında, MÖ 10. yüzyıldan itibaren sitadeldeki megaron ve megaron benzeri yapılar ile karakterize olan Gordion'da ve MÖ 7. yüzyıldan itibaren Kerkenes'te, söz konusu tipin gelişmiş örnekleri ile karşılaşılmaktadır[49]. Özellikle Gordion sitadelinin doğusundaki iç ve dış avlularda yer alan megaronlar gerek boyutları gerekse farklı işlevleri ve inşa teknikleri ile dikkat çekmektedir. Ana odaları sütunlar ile desteklenen ve duvarlarında ahşap dikmeler bulunan söz konusu örneklerin kuzeyinde yer alan *Teras Öncesi Evre* megaronlarının[50], kullanılan malzeme, boyut ve taşıyıcı sistemler açısından daha sade bir görünüme sahip olduklarını söylemek mümkündür. Ön veya arka odalarında, duvar kenarlarında yer alan büyük ocakları ve platformları ile mutfak olarak tanımlanan bu yapıların dışında, Teras Alanı'nda bulunan ve bitişik düzende inşa edilen megaron planlı yapılar da söz konusu tipin büyük boyutlu örnekleri arasındadır[51]. Üretim ve mutfak fonksiyonu ile öne çıkan teras megaronlarının odalarında yer alan ocaklar, sekiler üzerindeki ezgi taşları ve dokuma ağırlıkları, yapıların işlevine işaret eder niteliktedir. Söz konusu yapıların MÖ 800 yılından sonra ön odaları daha derin ve bağımsız bir forma dönüşmesi, Gordion'a özel bir durum olmamakla birlikte, ön ve arka odaların boyut olarak birbirine yakın olduğu örneklere Alişar'da, Eskiyapar'da ve daha geç bir dönemde Kaman-Kalehöyük'te rastlanmaktadır[52].

47 Neve 1974, Abb. 116.

48 Neve 1974, 878.

49 Muscarella 2018, Fig. 4-5; Summer vd. 2004, 8.

50 De Vries 1990, Fig. 5.

51 Young 1962, Fig. 17.

52 Bittel 1937, 319, 344; Bayburtluoğlu 1979, 295; Omura 2011, 1100.

Erken Demir Çağı'na kıyasla yerleşme sayısının ve boyutlarının artış gösterdiği Orta Demir Çağı'nda[53] mimarinin de bir önceki döneme göre gelişim ve çeşitlilik gösterdiği anlaşılmaktadır. Döneme damga vuran Gordion'un yanı sıra, korunaklı alanlarda kurulan Göllüdağ ve Kerkenes gibi merkezler, planlı ve anıtsal yapıları ile öne çıkarken, Ovaören başta olmak üzere Alişar, Boğazköy, Maşat Höyük, Kültepe, Kırşehir/Yassıhöyük ve Camihöyük'te ele geçen veriler, verimli tarım arazilerinde yer alan kırsal karakterli yerleşimlere işaret etmektedir[54]. Bu durumun doğal bir sonucu olarak, T. Özgüç'ün de bölge özelinde belirttiği gibi[55], mimari gelenekte basit ve gösterişten uzak bir birliktelik bulunmaktadır.

Geç Demir Çağı Mimarisi (YH3-2)

Geç Demir Çağı'nda Pers-Akamenid siyasi hâkimiyetinde ve Kapadokya Satraplığı sınırları içerisinde yer alan Ovaören'in, Göstesin Ovası'ndaki kırsal karakterinin devam ettiği anlaşılmaktadır. Erken ve Orta Demir Çağı'na kıyasla daha fazla örnekle temsil edilen 3 mimari evreli Geç Demir Çağı tabakası, yapı malzemeleri ve inşa teknikleri açısından, bir önceki dönemin devamı niteliğindedir. Sıklıkla görülen taş temel üzeri kerpiç bedenli yapıların yanı sıra cepheleri 2 metreye kadar korunan duvarlar, bazı yapıların tamamen taş ile örüldüğünü düşündürmektedir. Orta Demir Çağı tabakalarında görülen tek odalı plan anlayışının devam ettirildiği Geç Demir Çağı'nda, söz konusu tipe giren birkaç yapının ihtiyaç dâhilinde değiştirildiği ve ön veya arka odalı yapılara dönüştürüldüğü anlaşılmaktadır. Bu örneklerden B Alanı'nda yer alan M3 yapısı YH2 mimari evresinde, güneyine eklenen bir duvar ile ön odalı veya kapalı sundurmalı bir yapıya dönüşmüştür (Resim 12). Ön ve ana oda arasındaki geçişin taş basamaklar ile sağlandığı yapıyı, çalışma kapsamında incelenen örnekler ışığında, megaron benzeri olarak tanımlamak mümkündür. Nitekim MÖ 6-4. yüzyıla tarihlenen Ovaören örneğinin gerek plan gerekse yapı içi unsurları açısından yakın bir benzerine Boğazköy'de (MÖ 7-5 yüzyıl), biraz daha farklı bir örneğine ise Gordion'da (MÖ 4. yüzyıl) rastlanmaktadır[56]. İçlerinde bulunan ocaklar nedeni ile yaşamsal fonksiyonlarıyla öne çıkan ön odalı veya sundurmalı 3 örneğin, arazi şartlarına uygun şekilde kısmen gömülü olarak inşa edilmesi, söz konusu teknikle yalnızca tek odalı yapılar inşa edilmediğini de kanıtlamaktadır. M3 yapısı dışında Ovaören A Alanı'nda tespit edilen ve içerisindeki buluntuları sebebiyle mutfak olarak tanımlanan iki odalı yapı da bu grup altında değerlendirilebilir (Resim 13). Zemin seviyesinde inşa edilen ve daha küçük olan arka odasında depolama küpleri bulunan yapının bir benzerine Boğazköy Orta Plato'da rastlanmaktadır[57].

Konut işlevi ile öne çıkan M3 yapısı dışında Geç Demir Çağı'nın erken evresine (YH3) ait bir başka yapı da M3 yapısının güneyinde, JA-176/177 açmalarında açığa çıkarılmıştır. Yalnızca doğu ve güneyden, taş temel üzeri kerpiç bir duvar ile çevrili olduğu anlaşılan bu alanın kapalı bir mekândan ziyade, üzeri açık bir işliğe ait olduğu anlaşılmaktadır. Bahçe veya çevirme duvarı niteliğinde olduğu anlaşılan her iki duvara, yaklaşık 1,90 m mesafede açığa

53 Genz 2011, 336.

54 Özgüç 1971, 71.

55 Özgüç 1950, 254.

56 Neve 1975, Abb. 2,3; Voigt-Young 1999, 224, Fig. 27.

57 Neve 1982, 161, Neve 1974, Abb. 119.

çıkarılan kerpiç platform ve üzerindeki yanmış blok, söz konusu alanın işlik fonksiyonuna ışık tutmaktadır. 1,60x1,40 m boyutlarındaki kerpiç platform üzerinde yer alan 1,20x0,85x0,20 m ölçülerindeki blok taşın bitiş noktasında, 80x60 cm boyutlarında bir hazne de bulunmaktadır. Hazneli kerpiç platform ve üzerinde yer alan yanmış bloktan oluşan söz konusu donanımın, birkaç kez yenilenmiş toprak taban üzerinde yer aldığı ve bu fonksiyonu ile olasılıkla masa veya tezgâh gibi bir işleve sahip olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca taban üzerinde yer yer tespit edilen ve çapları 5 ila 8 cm arasında değişen dikme çukurları, kerpiç platformun üzerinin ahşap dikmelere sahip, basit bir düzenleme ile örtülü olduğunu kanıtlamaktadır. İşlik olarak tanımladığımız yapının kuzeybatı köşesinde yer alan 95x45 cm boyutlarındaki bölme veya kutunun işlevi net olarak bilinmemekle birlikte, söz konusu kutu ile kerpiç platform arasındaki alan ve platformdaki hazne içerisinde ele geçen demir cürufları, bu alanın işlik olarak kullanıldığına dair güçlü kanıtlar sunmaktadır. Alan ile ilgili bir diğer dikkat çekici nokta da kerpiç platform ile kuzeyindeki alanın küllü toprak yapısıdır. Bu alanda karşılaşılan küllü toprak yapısına platformun güneyinde rastlanmaması, ateş ile ilgili tüm işlemin mekânın kuzeyinde gerçekleştirildiğini düşündürmektedir. Nitekim mekândan ele geçirilen ve büyük bir bölümünü demir cüruflarının oluşturduğu kullanım artıklarının tamamı da bu kesimde tespit edilmiştir[58].

Orta Anadolu Demir Çağı'nda demir işlikleri veya maden atölyelerine çok nadir rastlanmakla birlikte, Ovaören metal işliğinin Büyükkaya'da Erken Demir Çağı'na tarihlenen metal işliğine benzer bir şekilde tasarlandığı düşünülebilir. Büyükkaya'daki söz konusu işlik yapısının da taş sıraları ile çevrili, üstü açık veya bir bölümü kısmen kapalı bir plana sahip olduğu önerilmiştir[59]. Ateş kontrolü ve rüzgâr ihtiyacı gibi faktörler göz önünde bulundurulduğunda söz konusu mekânların üzeri kapalı yapısından ziyade, hava akımının kolay sağlanabildiği alanlarda konumlanmış olmaları daha olasıdır. Ayrıca Ovaören'de açığa çıkarılan metal işliği, Büklükale'nin II. katında açığa çıkarılan yapı[60], Kaman-Kalehöyük IIa yapı katında tespit edilen mekân[61] ve Gordion YHSS 4 tabakasında yer alan atölye[62] ile birlikte bölgedeki Geç Demir Çağı metal işliklerine ışık tutması açısından önem arz etmektedir.

Ovaören'de Geç Demir Çağı'nın sonlarında özellikle B Alanı'nda, mevcut mekânlara yapılan düzensiz eklentiler veya tek odaya sahip yapıların daha küçük bölmeler ile küçük alanlara ayrılmasının yanı sıra, geçit niteliğindeki açık alanların duvarlar ile kapatılması ve bunu sonucunda oluşan kör alanlar, yerleşimdeki nüfus artışı ile ilişkilendirilmektedir.

Sonuç

Kızılırmak Nehri'nin yaklaşık 25 km güneyinde konumlanan Ovaören-Yassıhöyük, Geç Tunç Çağı içerisinde bölgenin en önemli yerleşimlerinden birisidir. Sandık duvar tekniğindeki savunma sistemine sahip Hitit İmparatorluk Dönemi yerleşimi bu dönemde yaklaşık 17 hektarlık bir alana yayılmaktadır. Bugüne kadar kazılan alanlarda 4 mimari evresi tespit edilen Geç Tunç

58 Şenyurt vd. 2020, 491, Res. 5-6.

59 Seeher 2018, 95.

60 Matsumura 2016, 69.

61 S. Omura 2015, 625.

62 Fields 2011, 78; Voigt 2002, 194.

Çağı yerleşiminin bir yangın veya istila sebebi ile terk edilmemiş olması ise son derece dikkat çekici bir sonuçtur. Bununla birlikte Geç Tunç Çağı son yerleşim tabakası ile Erken Demir Çağı tabakası arasında kalın bir kültür dolgusuna da rastlanmamaktadır. Hitit İmparatorluk Dönemi yerleşim tabakasının adeta içerisine giren EDÇ'nın ilk tabakası (YH8) tahıl silosu niteliğindeki çukurları ile Hitit yerleşiminin son iki tabakasında kısmi tahribatlara sebep olmuştur. Dikkat çeken bir diğer sonuç ise Hitit sandık surlarının üzerinde inşa edilen, Demir Çağı surunun en erken aşamasına ait duvar sırası içerisindeki ahşap hatıldan alınan C14 tarihleri (Res.14) ile Erken Demir Çağı tabakasının son aşaması için önerdiğimiz tarihler arasındaki uyumdur. Bu bağlamda Ovaören Demir Çağı surlarının en erken aşaması için ortaya çıkan sonuçlar Orta Anadolu'da Erken Demir Çağı'nın sonu ve Orta Demir Çağı'nın başlangıcı için MÖ 10. yüzyıl ortalarına kadar inilmesi gerektiğine dair fikirlerimizi güçlendirmektedir.

Geç Tunç Çağı yerleşim tabakası sonrasında Erken Demir Çağı'nda siloları, çukurları ve basit barınakları ile olasılıkla küçük bir topluluğa ev sahipliği yapan Ovaören, bölgenin diğer merkezleri gibi zayıf bir mimari görünüme sahiptir. Bölge genelinde farklı inşa tekniklerinin benimsendiği tek odalı konutlar/işlikler ve avlu niteliğindeki açık alanlar çevresinde şekillenen pastoral bir yaşam tarzını yansıtan söz konusu süreç ise Orta Demir Çağı ile birlikte değişime uğramış ve bu dönemde, bölgedeki politik gelişmelerin de muhtemel bir sonucu olarak savunmalı yerleşimler öne çıkmıştır. Her ne kadar Ovaören'de de MÖ 10. yüzyıl başlarından itibaren savunmalı bir yerleşim modeli tercih edilmiş olsa da tarıma elverişli geniş topraklara hâkim konumu ile öne çıkan yerleşmede açığa çıkarılan yapılar, kırsal bir görünüme sahiptir. 3 mimari evreli Orta Demir Çağı tabakasında, boyutları 10 m² ile 30 m² arasında değişen farklı işlevdeki tek odalı yapıların yanı sıra, ana odası önünde yer alan açık sundurması ve taş döşeli alanı ile dönemin başlarına tarihlenen megaron benzeri yapı, şu an için Ovaören'deki tek ODÇ örneğini oluşturmaktadır. Orta Demir Çağı'nda görülen bu plan anlayışı ve mimari görünüm, -herhangi bir sur sistemi ile korunmayan- Geç Demir Çağı'nda da devam ettirilmiş ve 2 evreli Geç Demir Çağı tabakasının erken evresinde (YH3) tek odalı olarak tasarlanan bazı yapıların zaman zaman ihtiyaç dâhilinde megaron benzeri yapılara dönüştürüldüğü anlaşılmıştır. Konut ve mutfak işlevi ile öne çıkan söz konusu bağımsız yapılar dışında, YH2 evresinin başlarında (YH2b) bitişik düzende inşa edilen farklı işlevli yapılar ve çevrelerinde yer alan taş döşeli avlu ve sokaklar, Ovaören'in bir plan dâhilinde tasarlandığını ve geliştiğini ortaya koymuştur. Ancak kırsal özellikler gösteren bir Geç Demir Çağı yerleşimi için sistemli ve planlı olarak tanımlanabilecek bu süreç, dönemin sonlarına doğru (YH2a) değişime uğramış ve Ovaören'deki yapılar düzensiz eklentiler ile bölünmüş veya kullanım dışı bırakılan yapıların yerine oryantasyonu farklı, özensiz yapılar inşa edilmiştir. Yerleşimdeki bu bozulma süreci ile birlikte son evre mekânlarının büyük bir bölümünün *in-situ* malzemeden yoksun olması, Ovaören'in dönemin sonlarına doğru terk edilmiş olabileceğini düşündürmektedir. Bölgede MÖ 4. yüzyıl ortalarında başlayan ve MÖ 360 yılında Kapadokya Satraplığı'nın ikiye ayrılması ile sonuçlanan sürecin, Ovaören'de Geç Demir Çağı'nın sonlarında görülen değişimde etkili olup olmadığı ise henüz net değildir. Söz konusu sürecin bölgedeki yerleşmeleri ne derece etkilediğine yönelik sorulara, ilerleyen yıllarda Ovaören ve bölgedeki diğer Geç Demir Çağı yerleşimlerinde yapılacak çalışmaların katkı sunması beklenmektedir[63].

63 Şenyurt vd. 2020, 495.

Bu veriler ışığında, bölgede Demir Çağı boyunca kırsal görünüme sahip mimari geleneğin, Ovaören için de geçerli olduğu ve yerleşimin diğer merkezlere benzer şekilde genellikle tek odalı, bağımsız yapılar ile karakterize olduğu anlaşılmaktadır. Farklı fonksiyonlara sahip tek odalı yapılar dışında, megaron benzeri plana sahip yapılar da yerleşmede Orta Demir Çağı'ndan itibaren kullanım görmüştür. Ovaören'de dönemin sonlarında karşılaşılan eklentili yapılar ise çok odalı yapılardan ziyade, ayrı girişleri olan, birimlerden oluşmaktadır. Demir Çağı'nın tüm evreleri boyunca avlu ve sokak niteliğindeki alanların çevresinde yer alan konut, işlik, depo ve silo yapılarının yanı sıra kült mekânı ve ahır gibi yapıları ile basit ve anıtsallıktan uzak mekânlar ile temsil edilen Ovaören, Orta Anadolu Demir Çağı mimari geleneği içerisinde kendine yer bulmuş ve deyim yerindeyse zincirin bir halkasını oluşturmuştur.

KAYNAKLAR

Akçay 2011

Akçay, A., *Arkeolojik ve Filolojik Belgeler Işığında Tabal Ülkesi*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.

Akçay 2015

Akçay, A., "Ovaören-Yassıhöyük'den Bir Yarı İkonik İdol", *Arkeoloji ve Sanat*, S. 149, İstanbul, 47-54.

Akçay 2020

Akçay, A., "Tabal Heykeltıraşlık Eserleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *HEFAD (AHBV Edebiyat Fakültesi Dergisi)*, S. 2, Ankara, 11 - 28.

Bayburtluoğlu 1979

Bayburtluoğlu, İ., "Eskiyapar Phryg Çağı", *VIII. Türk Tarih Kongresi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 293-303.

Bittel 1937

Bittel, K., *The Post Hittite-Phrygians Period, The Alishar Hüyük Seasons of 1930-32 Part II*, The University of Chicago Press, Chicago.

Bittel 1970

Bittel, K., *Hattusha The Capital of the Hittites*, Oxford University Press, New York.

Cevher 2019

Cevher, M., *Hitit Kentlerinde Savunma Sistemleri ve Savunma Anlayışı*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara.

D'Agostino-Orsi 2020

D'Agostino, A., Orsi, V. "Preliminary Report on the 2018 Excavation Season at Uşaklı Höyük (Yozgat)", *41. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 1, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 161-172.

D'Alfonso 2020

D'Alfonso, L., *Anatolia Between The 13th and The 12th Century BCE*, ed. S. de Martino-E. Devecchi, Eothen, Firenze.

De Vries 1990

De Vries, K., "The Gordion Excavation Season Seasons of 1969-1973 and Subsequent Research", *American Journal of Archaeology*, S. 94/3, Chicago, 371-406.

Dönmez 2014

Dönmez, Ş., *Arkeolojiyle Geçen Bir Yaşam İçin Yazılar Veli Sevin'e Armağan, SCRIPTA, Essays in Honour of Veli Sevin A Life Immersed in Archaeology*, ed. A. Özfirat, Ege Yayınları, İstanbul.

Dönmez 2019

Dönmez, Ş., *Phrygia in Antiquity: From the Bronze Age to the Byzantine Period*, ed. G. R. Tsetskhladze, M. B. Baştürk and J. Hargrave, Peeters, Leuven.

Dönmez-Abazoğlu 2019

Dönmez, Ş.-Abazoğlu, F., "Hitit Sonrası Kuzey-Orta Anadolu: Oluz Höyük'te Karanlık Çağ ile İlgili Yeni Bulgular", *IX. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri*, C I, T.C. Çorum Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları, Çorum, 237-260.

Dönmez-Yurtsever Beyazıt 2015

Dönmez, Ş.-Yurtsever Beyazıt., "Oluz Höyük 8. Dönem Çalışmaları: Sonuçlar ve Değerlendirmeler", *Colloquium Anatolicum*, S. 14, İstanbul, 24-54.

Fairbairn 2005

Fairbairn, A., "Crop Storage at Kaman-Kalehöyük: Some Preliminary Observations", *Anatolian Archaeological Studies*, S. 14, Tokyo, 129-135.

Fields 2011

Fields, A., *The Late Phrygian Citadel of Gordion, Turkey: A Preliminary Study*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), University of Cincinnati, Ohio.

Genz 2003

Genz, H., *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions*, ed. B. Fisher, H. Genz, E. Jean and K. Köroğlu, Türk Eski Çağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Genz 2011

Genz, H., *The Black Sea, Greece, Anatolia and Europe in the First Millennium BC*, ed. G. R. Tsetskhladze, Peeters Publishers, Leuven.

Grayson 1991

Grayson, A. K., *Assyrian Rulers of the Early First Millennium BC I (1114-859 BC)*, University of Toronto Press, Toronto.

Kealhofer vd. 2019

Kealhofer, L.-Grave, P.-Voigt, M. M., "Dating Gordion: The Timing and Tempo of the Late Bronze and Early Iron Age Political Transformation", *Radiocarbon,* S. 61 (2), Cambridge, 495-514.

Luckenbill 1926

Luckenbill, D. D., *Ancient Records of Assyria and Babylonia I*, The University of Chicago Press, Chicago.

Matsumura 2005

Matsumura, K., *Die Eisenzeitliche Keramik in Zentralanatolien,* (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Fachbereich Geschichts und Kulturwissenschaften der Freien Universität, Berlin.

Matsumura 2016

Matsumura, K., "Büklükale Kazıları 2009-2014", *Kırşehir Arkeolojik ve Paleoantropolojik Çalışmaları*, Kırşehir.

Muscarella 2018

Muscarella, O. W., *Memory of Samuel M. Paley*, ed. F. Pedde-N. Shelley, Zaphon, Münster.

Neve 1974

Neve, P., "Hattusa in Nachhethitischer Zeit", *Mansel'e Armağan Melanges Mansel,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Neve 1975

Neve, P., *Boğazköy V, Funde aus den Grabungen 1970 und 1971*, Gebr. Mann Verlag, Berlin

Neve 1982

Neve, P., *Büyükkale, Die Bauwerke Grabungen 1954-1966*, Gebr. Mann Verlag, Berlin.

Omura 1998

Omura, S., "1996 Yılı İç Anadolu'da Yürütülen Yüzey Araştırmaları", *XV. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C II, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 41-50.

Omura 2017

Omura, M., "2015 Yassıhöyük Kazıları", *38. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 1, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 343-352.

Omura 2011

Omura, S., *The Oxford Handbook of Ancient Anatolia*, ed. S. R. Steadman-G. McMahon, Oxford University Press, New York.

Omura 2015

Omura, S., "Kaman-Kalehöyük Kazıları 2013", *36. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 3, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 623-632.

Ökse 2014

Ökse, T., *Arkeolojiyle Geçen Bir Yaşam İçin Yazılar Veli Sevin'e Armağan, SCRIPTA, Essays in Honour of Veli Sevin A Life Immersed in Archaeology*, ed. A. Özfirat, Ege Yayınları, İstanbul.

Özgüç 1950

Özgüç, T., *Kültepe Kazısı Raporu 1948,* Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Özgüç 1971

Özgüç, T., *Demir Devrinde Kültepe ve Civarı*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Öztan 2015

Öztan, A., "2013 Yılı Acemhöyük Kazıları ve Sonuçları", *36. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 2, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 61-72.

Peters 1979

Peters, E., "Altınova Halk Mimarlığında Erzak Saklama", *Keban Projesi 1973 Çalışmaları*, Ankara, 127-134.

Reichmuth 2017

Reichmuth, S., "Eisenzeitliche Besiedlungsreste", *Archäologische Forschungen am Oymaağaç Höyük/Nerik 2011-2015*, MDOG, S. 148, Berlin, 64-68.

Summers vd. 2004

Summers, G. D., Summers, F. and Branting, S., "Megarons and Associated Structures at Kerkenes Dağ: An Interim Report", *Anatolia Antiqua*, S. XII, İstanbul, 7-41.

Ross 2010

Ross, J., "Çadır Höyük: The Upper South Slope 2006-2009", *Anatolica*, S. XXXVI, Leiden, 67–87.

Ross vd. 2019

Ross, C. J.-Steadman, S. R.-McMahon, G.-Adcock, S. E.-Cannon, J. W., "When the Giant Falls: Endurance and Adaptation at Çadır Höyük in the Context of the Hittite Empire and its Collapse", *Journal of Field Archaeology*, S. 44, Boston, 19-39.

Schachner 2019

Schachner, A., *Hattusa Efsanevi Hitit İmparatorluğu'nun İzinde*, Homer Kitabevi, İstanbul.

Seeher 2000a

Seeher, J., "Hattuşa/Boğazköy'ün Yerleşim Tarihine Yeni Katkılar: Büyükkaya Kazılarına Toplu Bir Bakış", *Tüba-Ar*, S. 3, Ankara, 15-34.

Seeher 2000b

Seeher, J., "Boğazköy-Hattuşa 1998 Yılı Çalışmaları", *21. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 1, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 299-308.

Seeher 2018

Seeher, J., *Büyükkaya II. Bauwerke und Befunde der Grabungskampagnen 1952-1955 und 1993-198*, De Gruyter, Berlin.

Şenyurt 1999

Şenyurt, S. Y., "Nevşehir İli 1997 Yılı Yüzey Araştırması", *XVI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, C I, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 451-466.

Şenyurt 2010

Şenyurt, S. Y., *Veysel Donbaz'a Sunulan Yazılar. DUB.SAR. É.DUB.BA.A,* ed. Ş. Dönmez, Ege Yayınları, İstanbul.

Şenyurt-Akçay 2017

Şenyurt, S. Y.-Akçay, A., "Ovaören 2015-2016 Yılı Kazıları", *39. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 2, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 571-586.

Şenyurt-Akçay 2018

Şenyurt, S. Y.-Akçay, A., "Topada Yazıtına Farklı Bir Bakış: Geç Hitit Döneminde Orta Anadolu'da Güç Dengeleri", *Tüba-Ar*, S. 22, Ankara, 95-117.

Şenyurt vd. 2014

Şenyurt, S. Y.-Kamış, Y.-Akçay, A., "Ovaören 2012 Yılı Kazıları", *35. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 2, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Basımevi, Muğla, 62-80.

Şenyurt vd. 2015

Şenyurt, S. Y.-Akçay, A.-Kamış, Y., "Ovaören 2013 Yılı Kazıları", *36. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 2, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 101-120.

Şenyurt vd. 2016

Şenyurt, S. Y.-Akçay, A.-Kamış, Y., "Ovaören 2014 Yılı Kazıları", *37. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 2, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 111-128.

Şenyurt vd. 2019a

Şenyurt, S. Y.-Akçay, A.-Kara, S., "Alişar-4 Seramik Geleneği İçerisinde Ovaören Demir Çağı Geyik Figürlü Seramikleri", *Selevcia*, S. IX, İstanbul, 205-245.

Şenyurt vd. 2019b

Şenyurt, S. Y.-Akçay, A.-Cevher, M.-Aklan, İ.-Kara, S., "Ovaören 2017 Yılı Kazı Çalışmaları", *40. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 1, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 251-270.

Şenyurt vd. 2020

Şenyurt, S. Y.-Akçay, A.-Aklan, İ.-Cevher, M.-Kara, S., "Ovaören 2018 Yılı Kazı Çalışmaları", *41. Kazı Sonuçları Toplantısı*, C 1, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 487-504.

Şenyurt vd. 2022

Şenyurt, S. Y.-Akçay, A.-Aklan, A.-Kara, S.-Kıvrak, H. U.-Çizikci, S.Y. "Ovaören 2019-2020 Yılı Kazıları", *2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları*, C 1, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 475-485.

Voigt 1994

Voigt, M. M., *Anatolian Iron Ages 3*, ed. A. Çilingiroğlu-D. H. French, The British Institute of Archaeology, Ankara.

Voigt-Henrickson 2000

Voigt, M. M.-Henrickson, R. C., "Formation of the Phrygian State: The Early Iron Age at Gordion", *Anatolian Studies*, S. 50, Ankara, 37-54.

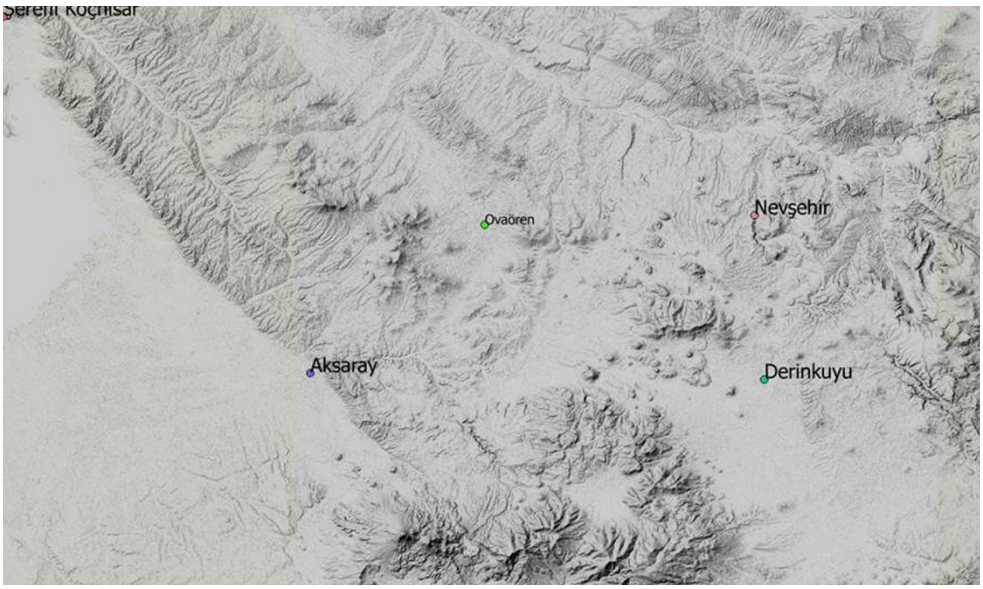
Voigt-Young 1999

Voigt, M. M.-Young, T. C.,"From Phrygian Capital to Achaemenid Entrepot: Middle and Late Phrygian Gordion", *Iranica Antiqua*, S. 34, Leuven, 191-241.

Young 1962

Young, R. S., "The 1961 Campaign at Gordion", *American Journal of Archaeology*, S. 66/2, Chicago, 153-168.

EKLER

Resim 1: Ovaören ve çevresi.

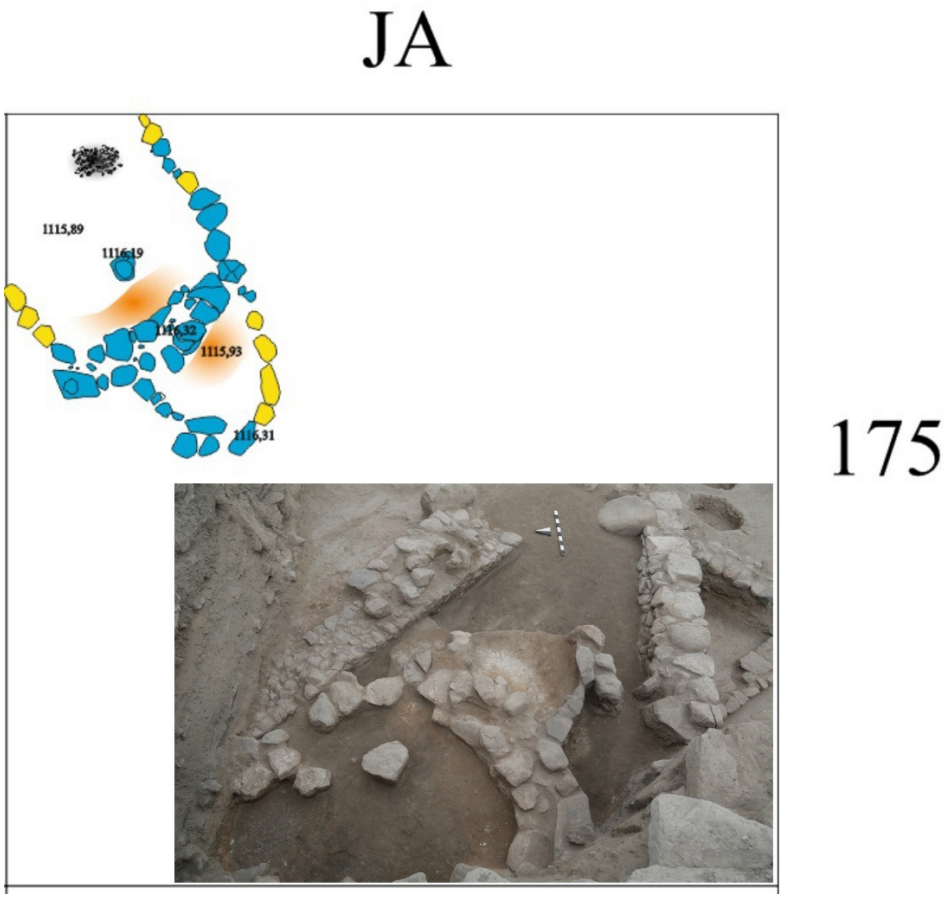
Resim 2: Ovaören-Yassıhöyük.

Tabaka	Dönem	Yaklaşık Tarihler (MÖ)
2a/2b	Geç Demir Çağı	450-330
3	Geç Demir Çağı	550-450
4a/4b	Orta Demir Çağı	700-550
5	Orta Demir Çağı	800-700
6a/6b	Orta Demir Çağı	950-800
7-8	Erken Demir Çağı	1180-950

Resim 3: Ovaören-Yassıhöyük Demir Çağı stratigrafisi.

Resim 4: JF-185 açması EDÇ mimarisi.

Resim 5: JA-175 açması EDÇ mimarisi.

Resim 6: Orta Anadolu Bölgesi EDÇ tek odalı yapıları.

Resim 7: Ovaören EDÇ siloları.

Resim 8: Ovaören tek odalı ODÇ mekânı.

Resim 9: Kısmen gömülü Ovaören ve Camihöyük tek odalı sekili yapılar.

Resim 10: Orta Demir Çağı Kubaba kült mekânı ve kerpiç platform.

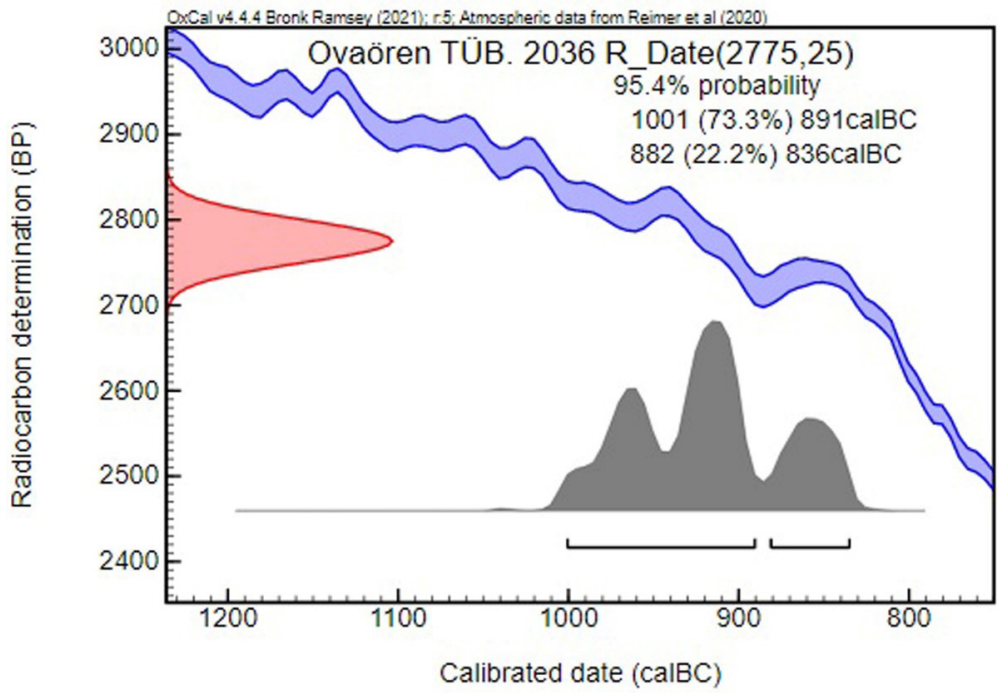
Resim 11: Ovaören sundurmalı yapı.

Resim 12: Ovaören sundurmalı GDÇ yapısı.

Resim 13: Ovaören GDÇ mutfak yapısı.

Resim 14: Demir Çağ Suru, Ahşap Hatıl C14 Sonucu (Ovaören TÜB. 2036).